

Kinderhuis Vluchtheuvel

Over het levenswerk van Roosje Pierson (1881-1957): 'opvang voor kinderen die de moederzorg moeten ontberen'

Anneke Landheer-Roelants

Op 17 mei 1916 gaat voor juffrouw Pierson een lang gekoesterde wens in vervulling: de opening van een eigen kinderkuis. De Scheveningsche Kerkbode wijdt er ruime aandacht aan:

'Wie Maandagmiddag de Pansierstraat uitkwam, zag de vlag vroolijk wapperen uit het huis No. 1 aan den Duinweg. Wat was daar te doen? Het was de inwijding van het huis "Vluchtheuvel". Een groote kring van genoodigden was daar vergaderd: [...]. Na het zingen van Gez[ang] 212:1 en 3b, opende Ds. Wartena met gebed en het lezen van eenige verzen uit Ps[alm] 118. Zijjne Eerw[aaarde] hield daarna de openingsrede. Deze stichting, zoo zeide hij, was Gods werk. Reeds jaren geleden heeft God de gedachte aan zulk een huis juffrouw Pierson in het hart gegeven. [...] en thans is de stichting verreezen als een bewijs van des Heeren goedertierenheid. [...] temidden van de vele christelijke inrichtingen die in Scheveningen bestaan, neemt het huis "Vluchtheuvel" eene belangrijke plaats in. Hier kunnen de kinderen worden opgenomen, die de

moederzorg moeten missen. Zij vinden hier een vriendelijk tehuis, eene liefderijke verzorging en eene Christelijke opvoeding. [...].'¹

De Scheveningsche Kerkbode laat een aantal vragen onbeantwoord. Wie was 'juffrouw Pierson'? Hoe kwam zij tot de opening van het kinderkuis Vluchtheuvel en hoe ging het verder met deze instelling? Dit artikel zal nader op die vragen ingaan.²

De familie Pierson

Juffrouw Pierson – op Scheveningen beter bekend als 'juffrouw Roosje' – werd op 24 april 1881 geboren als Rosine Johanna Maria Pierson aan de Balistraat 25 in Den Haag. Haar ouders, Henri Daniel Pierson en Anna Henriette (Annie) van Goudoever, woonden daar sinds hun huwelijk op 20 mei 1880.³ Een jaar eerder, in 1879, had haar vader samen met Justinus Jacob Leonard Heldring het bankiershuis Heldring & Pierson opgericht, dat gevestigd werd aan het Tournooiveld 1. Later, in 1942, zou deze Haagse bank samengaan met de Amsterdamse

bank Pierson & Co, waarvan Henri Daniels broer Jan Lodewijk firmant was. De nieuwe constellatie ging toen verder als Pierson, Heldring & Pierson.

Het jonge bankiersgezin Pierson verhuisde al spoedig – rond 1887 – van de Balistraat naar de Van Speijkstraat 1 en woonde daar nog, toen Pierson op 24 augustus 1896 op een veiling voor 38.000 gulden Villa Margaretha aan de Hooge Duinweg 1 in het Van Stolkpark kocht uit de nalatenschap van mevrouw Ludovica Dorrepaal-Manuel.⁴

Het Van Stolkpark was voor de Piersons geen onbekend terrein. Verschillende familieleden woonden daar al.⁵ Het huis aan de Hooge Duinweg, dat in 1899 het adres Duinweg 4 kreeg, stond bekend als Villa Intimis. De negentien kamers⁶ tellende villa stond dwars op een 1110 m² groot terrein, op de hoek van de Duinweg en de Kanaalweg (nu Professor P.S. Gerbrandyweg) en was op dat moment het enige gebouw in die hoek van het nog maar krap twintig jaar oude Van Stolkpark.⁷

De Kinderbond

De verhuizing naar Scheveningen bleek van beslissende invloed op het verdere leven van Roosje Pierson. Ze maakte kennis met het oude dorp en zijn bewoners en werd niet alleen getroffen door het eigen karakter en de diepgewortelde vroomheid, maar ook door de vaak erbarmelijke

1. Villa Intimis, Duinweg 4, waar Roosje Pierson in 1896 komt te wonen. *Collectie auteur.*

woonomstandigheden, de vele krotwoningen en asociale toestanden. Kinderen waren vaak de dupe. Samen met haar jongere zus Eudia, met wie ze veel optrok, meldde Roosje zich in 1899 aan bij de Nederlandsche Kinderbond. Vervolgens richtten zij een afdeling Scheveningen op, waarvan de achttienjarige Roosje voorzitter werd en Eudia secretaris. Het gaf blijk van de maatschappelijke betrokkenheid die beiden van het huis hadden meegekregen. De vijf kinderen die het gezin Pierson telde, waren opgevoed in

2. Roos Pierson als jong meisje.
Collectie mevrouw R. van den Berg.

een sfeer van opoffering en engagement. Beide ouders waren op sociaal terrein actief, zo werd vader Pierson later regent van het Hervormd Weeshuis. Godsdienst vormde bij dit alles een belangrijke inspiratiebron; vader Pierson, die eerst Nederlands-hervormd was, sloot zich later bij de Hernhutters aan, moeder Pierson en de kinderen waren doopsgezind. Daarnaast raakte Roosje ook onder de indruk van de prediking van William Booth, oprichter van het Leger des Heils. Het christelijk geloof zou haar leven lang een essentiële leidraad blijven.⁸

Roosje Pierson en haar liefde voor Scheveningen:

‘Scheveningen is niet “een voorstad van den Haag”. Neen! Scheveningen is een dorp met een zeer eigen karakter. (...) hoe overstromd door badgasten van elders: *Scheveningen blijft Scheveningen*. Dat is de groote band, die alle inwoners onderling verbindt.’
‘Onder het jongere geslacht zijn er (...) velen, die het spoor bijster zijn (...). God geve dat (...) [zij] leeren den God hunner vaderen te dienen, dan zullen ze er trotsch op kunnen zijn, een Scheveninger te zijn.’⁹

De Nederlandsche Kinderbond was in 1891 naar Engels voorbeeld opgericht vanuit de vrouwenbeweging en het jaar daarop werd een Haagse afdeling gesticht. Het doel was ‘bij kinderen, immers het volk der toekomst, rechtvaardigheid en medegevoel aan te kweken jegens al wat leeft, en ruwheid en baldadigheid tegen te gaan’. Als middel kwamen er kinderclubjes, die bijeenkomen in door de gehele stad verspreide ‘Kinderbondsklokken’. Uit een eigen bibliotheek konden de kinderen boeken lenen.

Door de ‘jeugdige ijver en frissche toewijding’¹⁰ van Roosje en Eudia namen de clubjes op Scheveningen na 1899 snel in omvang toe. De afdeling Scheveningen zag haar activiteiten zelfs verdubbelen, van drie clubjes van dertig kinderen naar 180 kinderen. Ook vader Pierson leverde een bijdrage. Hij stelde zijn prieel aan de Kanaalweg ter beschikking en liet het inrichten tot een ‘zeer geschikte lokaliteit waar de kinderen zeer gezellig worden ontvangen’.¹¹ Rond 1908, toen de tijd van de Kinderbond weer voorbij was, zou Roosje in dat prieel bijeenkomsten

3. Roos en Eudia Pierson theedrinkend te midden van een groep Scheveningse meisjes in 1900. *Collectie mevrouw R. van den Berg.*

organiseren van fabrieksmeisjes, jonge vrouwen en jonge moeders: gezellige middagen, waarop werd geholpen met naaien, werd voorgelezen, gezongen en uit de Bijbel verteld.

Scheveningen: het arbeidsveld van Roosje

De wegen van beide zusters Pierson scheidden zich na enige jaren. Eudia behaalde in 1906 haar verpleegstersdiploma en werd – na een korte periode in Rotterdam – directrice van de

Onderlinge Vrouwenbescherming, die in Den Haag verschillende vestigingen had, onder andere aan de Malakkastraat 147. De instelling ontfermde zich over ongetrouwde moeders en ‘onverzorgde’ zuigelingen. Roosje bleef actief op Scheveningen. Ze ging op huisbezoek en trof dan tot haar verbazing onder tafel soms spiernaakte kindertjes aan. Vaak nam ze de kinderen mee naar haar ouderlijk huis.¹² Op zaterdagavonden trok ze erop uit met een orgeltje, al werd ze

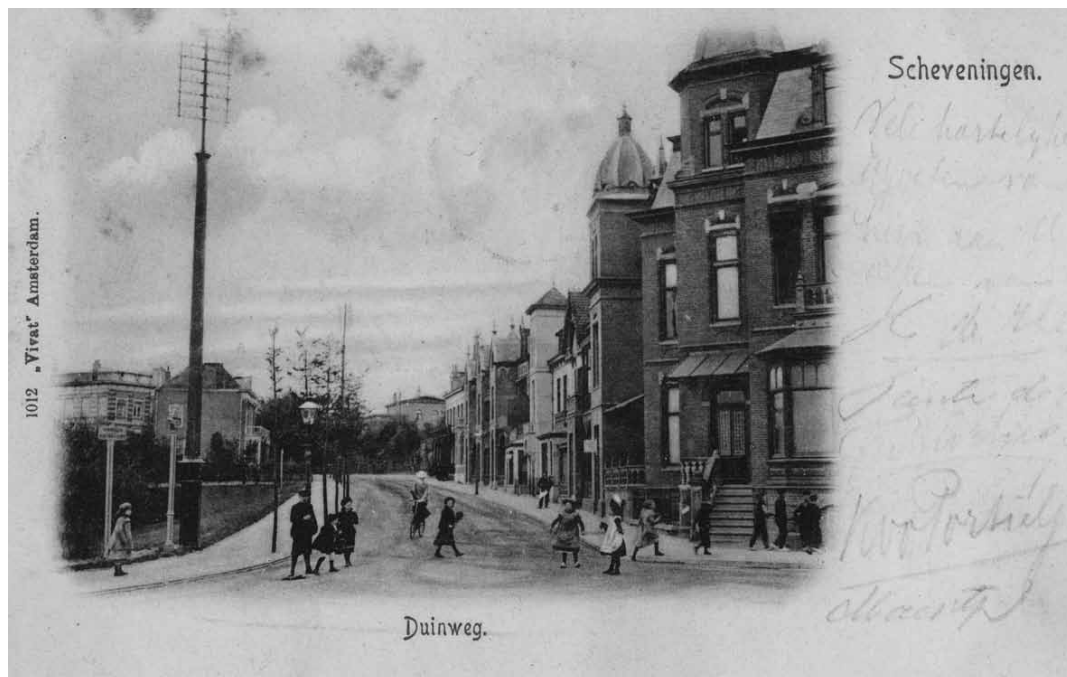
4. Scheveningse vrouwen onder het prieel van Villa Intimis, 1905. *Collectie mevrouw R. van den Berg.*

meermalen gewaarschuwd door de politie om toch vooral voorzichtig te zijn. Ze wist echter veel weerstand te overwinnen door haar manifeste wil om de mensen te helpen.

Problemen waren er genoeg, vooral vanwege de woontoestanden. De oude vissershuisjes waren bouwvallig en te krap voor de vaak kinderrijke gezinnen. Doorgaans waren ze gegroepeerd in hofjes, waar de bewoners de gemeenschappelijke ruimte, waterkraan en WC moesten delen.

Bij de opeenhoping van zoveel mensen was hygiëne ver te zoeken. Veel Scheveningers, jong en oud, verkeerden in een fysiek slechte conditie en waren snel vatbaar voor ziektes als tuberculose. Bovendien was, wanneer de vader op zee was, de gezinssituatie uiterst wankel. Als de moeder ziek werd, kwam meteen de verzorging van de kinderen in gevaar. Opvang van de kinderen door familieleden bleek vaak niet mogelijk.

In de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) werd

5. De Duinweg gezien vanaf de Haringkade. Links op de achtergrond Villa Intimis. Opname rond 1904. *Haags Gemeente-archief.*

de situatie nijpend. In economisch opzicht beleefde Scheveningen weliswaar goede jaren, maar als gevolg van de oorlog kreeg het vissersdorp ook te maken met een tot dan toe ongekend verlies aan mensenlevens. Door de mijnenvelden die de oorlogvoerende landen in de Noordzee hadden gelegd, zouden in de jaren 1914-1920 niet minder dan 326 Scheveningers op zee 'blijven'. Dat kwam neer op tien procent van het totale contingent vissers, een verlies

waarvan nog steeds het Vissermonument aan de Scheveningseweg getuigt.¹³

In tal van Scheveningse gezinnen ontbrak ook de moeder, door ziekte of omdat ze naar werkhuizen moest. Dikwijls ontbrak dan adequate hulp. Weliswaar bestond in die tijd in heel Den Haag al een vangnet voor dergelijke problemen: instellingen als het Leger des Heils, de Vereeniging Het Blauwe Kruis, de Martha Stichting en het Rooms-katholieke Huis van

6. Woonomstandigheden in het dorp Scheveningen hofjes rond 1916. *Haags Gemeentearchief*.

Barmhartigheid hadden hun handen en ook hun huizen vol. Maar op Scheveningen ontbrak nog een dergelijke voorziening. Dat betekende dat Scheveningse kinderen in noodsituaties terechtkwamen in een opvanghuis in Den Haag of buiten de stad. In beide gevallen veroorzaakte dat aanpassingsmoeilijkheden. Zoals Roosje

Pierson het later zou formuleren: 'Hun tongval, hun aard, hun gehechtheid aan hun geboorteplaats deden hen in de minderheid zijn aldaar, en slecht begrepen worden.'¹⁴ Voor juffrouw Pierson reden te over om het initiatief te nemen voor een opvanghuis voor arme, zorgbehoevende kinderen op 'het dorp zelf'.

Een eigen kinderkuis voor Scheveningen

In oktober 1915 nodigt Roosje een aantal mensen uit om het initiatief te bespreken. Het zijn de Nederlands-hervormde predikant Jan Warrena, de gereformeerde predikant Willem Hermanus Oosten, de onderwijzeres en verpleegster Margaretha Gunning, de reder Aalbert Pronk (die ook 'vader' van het hervormde weeshuis op Scheveningen is) en enige particuliere dames: Sophia Johanna van der Mersch, Cornelia Helena Verhoog-van Eyk de Lange en Mathilde Cornelia Etienne Werst-Asmussen. Binnen een paar maanden is de oprichting van een kinderkuis op het dorp een feit: op 20 maart 1916 komt de koninklijke goedkeuring voor een 'Vereeniging tot oprichting en instandhouding van het Huis Vluchtheuvel'.¹⁵

De naam Vluchtheuvel is ontleend aan de Vluchtheuvelkerk die in 1870 in Zetten was gebouwd.¹⁶ Roosje moet inspiratie hebben gevonden in de tehuizen die dominee O.G. Heldring in 1848 in Zetten had gesticht en die sinds 1877 onder leiding van Roosjes oudoom Hendrik Pierson staan. Doel van deze Zettense inrichtingen is het verzorgen en opvoeden van ongehuwde moeders en verwaarloosde minderjarigen. Dat sluit geheel aan bij het doel van het Scheveningse kinderkuis: de 'verzorging en opvoeding op christelijke grondslag van kinderen van alle gezindten op Scheveningen, die door ziekte, overlijden of om andere redenen de moederzorg ontberen'. In Roosjes eigen woorden betekent dit dat de kinderen op Vluchtheuvel behalve lichamelijke verzorging ook een gelukkige jeugd moeten krijgen.¹⁷

Zelf zal Roosje Pierson de eerste directrice van het opvanghuis worden, Sophie van der

Mersch haar plaatsvervangster en Margaretha Gunning het derde staflid. Bij het zoeken naar een geschikt pand valt het oog op villa Mariaheuvel aan de Duinweg 1, op de hoek met de Pansierstraat en op een steenworp afstand van Roosjes ouderlijk huis Villa Intimis. Het in 1906 gebouwde pand kan gehuurd worden van de bouwer, Andries Joseph Biermann.

Men besluit voorzichtig te beginnen: het huis, dat nu de naam Vluchtheuvel krijgt, wordt voorlopig alleen voor de helft als kinderkuis ingericht: er is daar plaats voor twaalf à veertien kinderen. De andere helft van het huis zal worden betrokken door de moeder en een zuster van Sophie, die zelf actief is als secretaresse van de ZakBijbelBond.¹⁸

Vluchtheuvel gaat van start

Op 27 mei 1916 worden de eerste kinderen geplaatst, zes jongens en drie meisjes, in leeftijd variërend van zes tot twaalf jaar en afkomstig uit drie gezinnen. Drie van hen hadden hun moeder verloren. In augustus en september 1916 worden zij gevolgd door drie nieuwe kinderen en in februari 1917 door nog eens vier pupillen. De kinderen hebben allen een eigen, trieste geschiedenis. Zo hebben twee jongens van 6 en 9 jaar, Huibert en Arie, die in 1918 op Vluchtheuvel komen, in 1917 eerst hun moeder verloren, een jaar later is hun vader op zee gebleven.

Op 1 november 1921 gaat Roosje ertoe over het huis Duinweg 1 zelf aan te kopen. Dat is ook het moment dat de proef met een half huis als zo geslaagd wordt beschouwd, dat het hele pand in gebruik genomen kan worden voor de opvang van kinderen. Mevrouw Van der Mersch en haar

7. Duinweg 1, huize Vluchtheuvel, gezien vanaf de Groene Brug in 1916 bij de oprichting van Vluchtheuvel. Het torentje is als gevolg oorlogsschade afgebroken en niet meer hersteld. Sinds een aantal jaren wordt Duinweg 1 gebruikt als moderne dagopvang voor kinderen. *Collectie mevrouw R. van den Berg.*

dochter verhuizen dan naar een naburig adres aan de Pansierstraat 13.

Kinderen belanden bij Vluchtheuvel onder meer via bestaande contacten van Roosje Pierson met predikanten en huisartsen.¹⁹ Van meet af aan is het echter de opzet de kinderen alleen tijdelijk en voor korte tijd op te nemen, hoewel die periode wel eens uitloopt tot zes jaar. Het

streven is de kinderen zo snel mogelijk weer bij hun eigen ouders te plaatsen. Bovendien moet er zuinig omgesprongen worden met de plaatsen: voor 'duurzame verpleging' is eenvoudigweg geen plaats. Alleen in enkele gevallen wordt een uitzondering gemaakt, bijvoorbeeld als de moeder gestorven is en de vader het brood moet verdienen. Een pupil die meerder-

8. Roos Pierson met twaalf van haar 'oppaskinderen' op het balkon van Duinweg 1 aan de zijde van Duinweg 3. *Collectie mevrouw R. van den Berg.*

jarig wordt, moet echter het huis verlaten.

Vluchtheuvel is trouwens niet bevoegd om een voogdijschap over pupillen aan te nemen, iets wat alleen al uit praktisch oogpunt problemen zou geven. Als ouders uit de ouderlijke macht zijn ontheven of ontzet, moet het contact met hun kinderen namelijk worden verbroken, hoe tegennatuurlijk dat ook is. Deze kinderen kunnen daarom niet meer op het dorp blijven en daar dus evenmin in een instelling als Vluchtheuvel wonen of er op school gaan. Dezelfde overwegingen zijn ook reden om opname in Vluchtheuvel stop te zetten als ouders scheiden.

Wel kan het huis, dankzij het netwerk van juffrouw Roosje, bemiddelen als kinderen buiten de stad moeten worden geplaatst. Vaak wordt er dan een plaats gevonden in de inrichtingen in Zetten.²⁰

Voor kinderen die onder voogdij moeten worden gesteld krijgt Scheveningen overigens al spoedig een eigen voorziening. Den Haag kent daarvoor verschillende instellingen. Zo bestaat er sinds 1904 een voogdijvereniging op protestants-christelijke grondslag, de Vereniging Kinderzorg. Op 28 mei 1918 wordt nu ook op Scheveningen een Vereniging Kinderzorg opgericht.

Even later, op 14 juni 1918, komt Tweede Kameren raadslid J.R. Snoeck Henkemans de leden in de Nieuwe Badkapel uitleggen hoe de jeugdzorg is geregeld door de Kinderwetten van 1901.²¹ Snoeck Henkemans kan het weten, want hij zit vanaf het begin in het bestuur van de Haagse zustervereniging. De wetten bevatten echter nog genoeg lacunes. Bij het houden van pleegkinderen komen veel misstanden voor. Niet voor niets heeft de Vereniging Onderlinge Vrouwenbescherming, die (ongehuwde) zwangere vrouwen opvangt en hun baby's verzorgt, in november 1915 bij de gemeente aangedrongen op een speciale verordening. Die komt er pas in mei 1921.²² De zuigelingenverzorging in het dorp krijgt intussen een positieve impuls dankzij de oprichting op 1 november 1918 van een Consultatiebureau voor Zuigelingen. Het wordt gevestigd in het gebouw van de Ziekenverpleging aan de Duinstraat 19.²³

Een wankel financieel evenwicht

Bij de oprichting van Vluchtheuvel is onder meer gerekend op inkomsten uit contributies, legaten, erfstellingen, schenkingen of giften. Een belangrijk en vast bestanddeel vormen de verpleeggelden en dan vooral die welke het huis ontvangt van de gemeente Den Haag via de dienst Maatschappelijk Hulpbetoon. Evenals met andere soortgelijke instellingen gebeurt, sluit de gemeente met Vluchtheuvel een contract af voor het verzorgen van zuigelingen en jonge kinderen van on- of minvermogende ouders. Per kind en per dag krijgt Vluchtheuvel aldus in 1918 *f* 0,80, een bedrag dat in 1920 wordt verhoogd tot *f* 1,00 en in 1929 tot *f* 1,25. Van de ouders of verzorgers zelf vraagt Vluchtheuvel een aanzienlijk lager bedrag. Uit de gemeente-

verslagen blijkt om welke aantallen en bedragen het gaat. Zo kent de gemeente over 1926 voor 21 kinderen een vergoeding toe over 6526 dagen (per kind gemiddeld 310 dagen)²⁴ en over 1929 voor 33 kinderen over 7842 dagen (gemiddeld 237 dagen). Van gemeentezijde ontvangt Vluchtheuvel als 'liefdadigheidsgesticht' nog meer ondersteuning. Zo krijgt het huis duinwater tegen een gereduceerd tarief en vanaf 1917 gratis medicijnen uit de gemeenteapotheek.²⁵

Ondanks de financiële tegemoetkomingen blijft het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen, vooral in de crisisjaren na 1930. Er wordt dus op allerlei wijzen geprobeerd om niet alleen aan fondsen te komen, maar ook aan noodzakelijke goederen als wiegen en luiers. Dan is het plaatsen van advertenties in kranten een weg die meer dan eens bewandeld wordt.²⁶ Het blijft echter de vraag hoeveel reacties er gekomen zijn op een verzoek om winterjasjes voor jongens en meisjes van 8 tot 14 jaar in oktober 1937.²⁷

Ook zijn er collectes. Bijvoorbeeld straatcollectes: als exclusief Scheveningse instelling krijgt Vluchtheuvel geen plaats in het stedelijke collecteplan, maar in 1939 levert een geldinzameling op Scheveningen toch een bijzonder bevredigende opbrengst, dank zij de goede reputatie die het kinderkuis er geniet.²⁸ Een of meer keren per jaar wordt een kerkelijke collecte aan Vluchtheuvel geschonken. In 1938 brengt dat *f* 164 op en een jaar later, op zondag 15 oktober, *f* 184,12. Voor Roosje Pierson is de laatste opbrengst aanleiding voor een nadrukkelijke dankbetuiging in De Scheveningsche Kerkbode. Er is bij de derde rondgang voor Vluchtheuvel zowaar *f* 18 meer bijeengebracht dan het jaar

9. Meuffrouw Dieuwertje Gons en kinderen in de tuin van de Kleine Vluchtheuvel, Kanaalweg 5, in 1939. *Collectie Muzee Scheveningen.*

daarvoor. ‘En dat in deze tijden!’, besluit zij. ‘Wat is het toch heerlijk in Scheveningen te wonen en te mogen werken. God zegene u allen.’²⁹

Op weg naar 25 jaar Vluchtheuvel

Er wordt geëxperimenteerd met andere vormen van opvang. In 1930 worden als proef tien jongens boven de twaalf jaar in gezinsverband bijeengebracht bij het echtpaar Romke van Dijk en Grietje Tijmstra op een bovenhuis aan de Kanaalweg 92a. Dat wordt geen succes, zodat na

twee jaar een eind aan de proef komt.

Een aparte opvang van baby’s en kleuters slaagt wel. Begin 1931 is daarvoor het huis Kanaalweg 5, dat Roosje kort tevoren op persoonlijke titel heeft aangekocht,³⁰ ingericht onder leiding van Maria Dieuwertje Gons. Vanaf dat moment spreekt men van de Grote Vluchtheuvel (Duinweg 1) en de Kleine Vluchtheuvel (Kanaalweg 5). Helaas keuren de autoriteiten na negen jaar het huis aan de Kanaalweg af als kinderverblijf. Met vereende krachten koopt de

Vereeniging Vluchtheuvel dan op 3 januari 1938 voor f 22.500 Villa Hendrika aan de Parkweg 40.³¹ De hoop na afbraak van het vervallen pand daar een nieuw kindershuis te kunnen bouwen wordt echter de bodem ingeslagen. Het lukt niet om een bouwvergunning te krijgen; dat laat de kort tevoren vastgestelde Verordening Van Stolkpark niet toe.³² De villa wordt vervolgens verhuurd aan het Vrijzinnig-Christelijk Lyceum. De beste oplossing lijkt voorlopig maar weer alle (32) kinderen samen te brengen in het pand Duinweg 1. Men slaagt daarin door een andere kamerindeling.

In de dagelijkse leiding vindt een aantal wis-selingen plaats. De eerste tien jaar blijft Roosje Pierson als directrice aan het hoofd en woont zij ook op Vluchtheuvel. Daarin komt verandering nadat haar vader in 1925 weduwnaar is geworden. Roosje verhuist naar het ouderlijk huis en geeft dan, in 1926, de leiding over aan haar rechterhand Sophie van der Mersch. Deze wordt op haar beurt na tien jaar als directrice opgevolgd door Emilie d'Engelbronner, die aanblijft tot vier jaar later, in mei 1940, Anna Maria Bos – een officier van het Leger des Heils – de leiding over Vluchtheuvel van haar overneemt.

Roosje Pierson, die sinds het vertrek van haar vader naar Ommen inmiddels met Sophie van der Mersch in het huis Kanaalweg 5 woont, neemt nu nog verder afstand van Vluchtheuvel. Op 18 oktober 1938 draagt zij de huizen Duinweg 1 en Kanaalweg 5, waarvan zij nog altijd zelf eigenares is, om niet over aan de Vereeniging Vluchtheuvel.³³ Bovendien wordt bij een aanpassing van de statuten van de vereniging de maximumleeftijd van de bestuursleden en medewerkers op 60 jaar gesteld. Dat betekent

dat Roosje in 1941 aan de beurt is om af te treden. Vooruitlopend op wat een eind van haar bemoeienis met Vluchtheuvel lijkt te worden, wordt juffrouw Roosje op 30 augustus 1939 door de Koningin benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

De zelfstandigheid en het voortbestaan van Vluchtheuvel lijken aldus beter gewaarborgd. Als Vluchtheuvel in 1941 25 jaar bestaat, wordt het jubileum feestelijk gevierd. Er wordt teruggeblikt en er wordt berekend dat Vluchtheuvel de afgelopen 25 jaar in totaal niet minder dan zevenhonderd kinderen heeft opgenomen. Zelf schrijft Roosje Pierson een alleraardigst boekje over die eerste 25 jaren van Vluchtheuvel, een document humain dat recht uit haar hart is geschreven.³⁴

Oorlog en evacuatie van Vluchtheuvel

Intussen is de Tweede Wereldoorlog uitgebroken en hebben Duitse militairen in mei 1940 Nederland bezet. Oorlog en bezetting nemen geleidelijk grimmige vormen aan. Scheveningen krijgt er direct mee te maken als de Duitsers besluiten een verdedigingslinie langs de Atlantische kust aan te leggen. Scheveningen moet als onderdeel van deze Atlantikwall een steunpunt worden tegen geallieerde invallen. Tussen de kuststrook en de stad wordt daarvoor zonder pardon een groot aantal huizen gesloopt en na november 1942 moeten alle bewoners van de kuststrook in fasen hun huizen verlaten. Wie niet voor werk aan Den Haag is gebonden, moet zelfs de stad uit. Het betekent een gedwongen verhuizing voor in totaal 135.000 Hagenaars en Scheveningers. Zo verlaten Roosje en Sophie in 1943 de Kanaalweg eerst voor Pension Idzerda in het

10. De kinderen van Vluchtheuvel in 1945, vlak voor de terugkeer naar Scheveningen.
Collectie Ruud Jansen.

Van Stolkpark en vertrekken zij vervolgens op 6 december naar de Riouwstraat 43.

Vluchtheuvel moet in januari 1943 sluiten. Een maandlang verblijven de kinderen eerst in het katholieke verenigingsgebouw De Kolping aan de Zuidoostbuitensingel, een van de panden die voor evacués zijn gereserveerd.³⁵ Dan vertrekken ze naar het Gelderse Eerbeek, waar onderdak is gevonden in het landhuis Eerbeek.

Het landhuis ligt midden in de bossen. Het is vrij groot, maar niet doelmatig als kinderkuis ingericht. Het oorlogsgeweld is er tot dan toe beperkt tot aanzienlijke glasschade. Zo af en toe worden er Duitsers ingekwartierd. Op het terrein om het huis is munitie aanwezig.³⁶

De evacuatie naar Eerbeek wordt voorbereid door de presidente en de secretaresse van Vluchtheuvel en de reis zal per trein zijn gemaakt.

Eerbeek ligt aan de in deze tijd nog bestaande spoorlijn van Apeldoorn naar Dieren. Niet alles verloopt goed, want veel speelgoed komt bij deze ‘tijdelijke verhuizing’ niet aan. Juffrouw Pierson, die nauw betrokken blijft bij het wel en wee van ‘haar’ kinderkuis, probeert eind juni 1943 met een advertentie dat te verhelpen. ‘Alles is welkom’, laat ze weten, ‘ook scheppen en auto-peds’.³⁷

Het bestuur heeft weinig armslag meer. De leden zijn door de evacuatie verspreid en sommige moeten door ziekte of beslommingen afhaken.³⁸ Toch ziet een afgeslankt bestuur nog kans om in 1943 en 1944 met enige regelmaat in Eerbeek te vergaderen. Na de spoorwegstaking in september 1944 lukt dat niet meer.

De dagelijkse leiding van het geëvacueerde Vluchtheuvel ligt eind 1943 in handen van de diacones zuster A. Bommezij, een in de herinnering van de kinderen strenge directrice. De omstandigheden zijn moeilijk. Kleding is een probleem. In het jaarverslag over 1943 wordt behalve om speelgoed daarom ook om kinderkleding en schoenen gevraagd; dat kan na een telefoontje opgehaald worden. Voedsel is er niet overvloedig, al is er, in vergelijking met de steden in het westen van het land, hier veel gemakkelijker aan te komen.³⁹ De gezondheid van de kinderen heeft er niet erg onder te lijden, zij het dat ze eind november 1943 wel te maken krijgen met een difterie-epidemie. Een kind krijgt roodvonk en een van de leidsters wordt ziek. Na tweeënhalve maand is iedereen weer beter. De kinderen hebben er in elk geval ruimte en groen en kunnen in het dorp naar de christelijke Tjark Riksschool, waar ook een bekende, meester De Roo uit Scheveningen, les geeft.⁴⁰

Opvallend is de stijging van het aantal pupillen. Eind 1943 heeft zuster Bommezij er 62 onder haar hoede, een verdubbeling ten opzichte van het voorgaande jaar. Dat zijn niet alleen de Scheveningse pupillen, maar ook kinderen die op verzoek van het bestuur door het Bureau Afvoer Burgerbevolking (BAB) zijn ‘toegezonden’. Het betreft vooral kinderen uit andere kustplaatsen, die eveneens geëvacueerd moesten worden.

Maar niet alleen via de BAB komen er kinderen bij Vluchtheuvel terecht. In het voorjaar van 1943 leveren twee ‘zwartjassen’ – leden van de Gestapo – de tienjarige Ruud Jansen en zijn zevenjarige broertje Loekie af. Zij waren met hun ouders, CPN-kopstuk Louis Jansen en zijn vrouw Femke Bakker, al sinds het begin van de oorlog ondergedoken, eerst in Appelscha, daarna in Deventer en vervolgens in Villa Caluna in Eerbeek. Nadat een van de partijgenoten van de illegale CPN heeft ‘doorgeslagen’, wordt Louis Jansen met hospita en medeonderduikers van bed gelicht. Louis Jansen belandt ten slotte in de gevangenis van Scheveningen, in die tijd bekend als het ‘Oranjehotel’. Hij wordt ter dood veroordeeld en op 9 oktober 1943 geëxecuteerd op de Waalsdorpervlakte.

Herinneringen aan Eerbeek

Moeder en kinderen Jansen komen in het Arnhemse huis van bewaring terecht. De twee jongens worden vandaar in Vluchtheuvel gedropt. Ruud Jansen vertelt in een op internet gepubliceerd relaas hoe hij en zijn broertje in de groep worden opgenomen. Bidden voor en na het eten is volledig nieuw, maar na enige uitleg door een leidster gedraagt hij zich of hij nooit anders gedaan heeft. Ruud en twee jongens van

zijn leeftijd, Job en Krijn, worden al gauw dikke vrienden, zeker nadat Ruud hen heeft geleerd hoe je een boog kan maken van soepel wilgenhout en een stuk touw.

Nadat de kinderen enkele weken wat hebben rondgehangen, worden ze op het matje geroepen bij de directrice, die onmiddellijk een eind wil maken aan het lanterfant. Ruud en zijn broertje moeten net als de anderen naar school. En evenals de andere kinderen van Vluchtheuvel krijgt Ruud een paar klompen aangemeten. Wreef en hielen gaan daaraan kapot, maar daar weten de verzorgsters, die Ruud zuster moet noemen, raad op. Hij moet met de opgelopen, vrij hardnekkige zweren wekenlang in een teil-tje met heet water met soda zitten.

Waar Ruud goede herinneringen aan overhoudt is het voorlezen: aan de tafel waarover de verzorgster van zijn groep, mevrouw Braun, de scepter zwaait, leest deze voor uit Krui-meltje en de Artapappa's. De kinderen hangen aan haar lippen, totdat de directrice binnenkomt en er voorgelezen wordt uit de Bijbel.

Ook in Eerbeek is het duidelijk dat het oorlog is. 's Nachts vliegen bommenwerpers uit Engeland over de Veluwe in de richting van Duitsland. In de buurt van Eerbeek worden ze vaak opgewacht door Duitse jagers. Ook staat er een batterij luchtdoelgeschut. Regelmatig wordt de nachtrust in huis onderbroken vanwege de hevige luchtgevechten. Oorverdovend geknal, de lucht vol ontploffingswolken, zoeklichten en kinderen angstig en bibberig beneden in de grote serre van het huis. Als het heel erg tekeer gaat is er voor de kinderen een koekje.

Na enkele maanden worden Ruud en Loekie opgehaald door hun inmiddels vrijgelaten moe-

der en gaan zij terug naar Villa Alba Caluna. Eén opmerking van Ruud is opvallend: 'Waren de verzorgsters, die we als zuster aanspraken, aardig? Jawel, hoewel op een onpersoonlijke manier.'⁴¹

Terug naar Scheveningen⁴²

Ook later krijgt Eerbeek te maken met oorlogsgeweld, vooral in februari 1945 beleeft men nog angstige ogenblikken. De bevrijding is een feit als op 16 april 1945 een Engels regiment in het dorp verschijnt.⁴³ Dat betekent niet meteen een terugkeer naar Scheveningen. In augustus vertrekt zuster Bommezij als een van de eersten om zich weer te kunnen wijden aan haar vroegere arbeid in het kinderkoloniehuis Bethanië in Zeist.⁴⁴ Roosje Pierson biedt onmiddellijk aan te komen helpen, een aanbod dat het bestuur maar al te graag aanvaardt. Roosje treedt dus aan als waarnemend directrice en doet dat, zoals men van haar gewend is, met 'grote opgewektheid, sportiviteit, doortastendheid, warme hartelijkheid aan de kinderen'. Het werk houdt ook de organisatie van de verhuizing naar Scheveningen in. Als deze op 1 oktober haar beslag vindt, is het aantal pupillen intussen afgenomen tot 45. Anderhalve maand later, op 15 november 1945, kan Roosje Pierson plaatsmaken voor een nieuwe directrice, mejuffrouw C. van Noppen. Deze zal een aanwinst voor Vluchtheuvel blijken: zowel haar huishoudelijke als opvoedkundige kwaliteiten en haar vermogen om mensen in harmonie samen te laten werken, worden later alom geroemd.

De vreugde over de langverbeide terugkeer wordt snel bedorven door een aantal tegenslagen. Zowel in de badplaats als in het dorp en de

omliggende wijken hebben talloze huizen oorlogsschade opgelopen. Ook huize Vluchtheuvel aan de Duinweg 1 is gehavend uit de oorlog gekomen. Het torentje heeft zijn spits verloren en zal niet meer hersteld worden. Erger is nog dat het pand aan de Duinweg door het Rijk is gevorderd en in april 1946 ter beschikking komt van het ministerie van Defensie. Eerst wordt er de militaire tandheelkundige dienst ondergebracht en vervolgens de 'maritiem-historische instantie' van de Marinestaf. Die zal hier blijven tot 1979.⁴⁵ Het enige voordeel is de huuropbrengst, die over de jaren 1946-1949 samen f 8500 bedraagt.⁴⁶

Er zit niets anders op dan de kinderen onder te brengen in een ander pand dat Vluchtheuvel in eigendom heeft, het volstrekt ongeschikte en vooral veel te kleine Kanaalweg 5. Daar is ruimte voor hooguit 17 kinderen. Het valt voor de vereniging Vluchtheuvel moeilijk weer haar draai te vinden. Vooral financieel is het uiterst moeizaam: door de minieme capaciteit van Kanaalweg 5 blijven ook de inkomsten minimaal, en dat terwijl de vaste lasten alleen maar lijken te stijgen. De belangrijkste bron van inkomsten wordt gevormd door de verpleeggeldten die Vluchtheuvel ontvangt van de gemeentelijke Dienst voor Sociale Belangen, de opvolger van de vroegere Dienst voor Maatschappelijk Hulpbetoon. Maar om quitte te draaien zijn er 40 pupillen nodig. De bestedingsruimte is marginaal, zodat de jaarrekening telkens met een tekort wordt afgesloten, zoals uit de financiële verslagen blijkt. Het kindertehuis blijft afhankelijk van liefdadigheid. Welkom is dan ook een schenking die in 1946 binnenkomt in het kader van de Marshallhulp, via de hulporganisatie *The American Relief for Holland*. De gift

is te danken aan de echtgenote van de Amerikaanse admiraal Nimitz, die naar verluidt bij de tewaterlating in Londen van het Nederlandse koopvaardijchip Utrecht 2000 dollar ontving en nu dit bedrag voor Vluchtheuvel heeft bestemd. De schenking arriveert in de vorm van kleding, schoenen en een naaimachine. Later zal mevrouw Nimitz nog meer kleding en speelgoed geven en als ze in 1954 naar Europa komt, brengt ze ook een bezoek aan Vluchtheuvel. Giften met een meer regulier karakter komen uit collectes. In 1947 bedraagt de bruto opbrengst van zo'n collecte f 2907,09. Na aftrek van kosten voor reclamemateriaal en drukwerk, speldjes, een geluidswagen, muziekkorpsen, de huur van collectebussen en versnaperingen voor de collectanten blijft er de mooie som van f 2648,38. Maar zelfs met giften en straatcollectes blijkt het moeilijk de begroting sluitend te krijgen.

Een nieuwe behuizing: Seinpostduin 4

Intussen begint de speurtocht naar een nieuwe behuizing met meer capaciteit. Hoewel Roosje Pierson formeel niet meer bij Vluchtheuvel is betrokken, zoekt zij energie mee.⁴⁷ De keus is niet groot. Het eerste pand dat in aanmerking komt, Badhuisweg 91, waar op dat moment jeugdige politieke delinquenten zijn ondergebracht, voldoet bij nader inzien niet aan de eisen. Een tweede pand, een herenhuis op Seinpostduin 4, komt beter aan die eisen tegemoet. Het is een ruim huis van twee verdiepingen dat uit het begin van de twintigste eeuw dateert en een zolderverdieping onder een steil, met leien gedekt dak heeft. Tot aan de oorlog was het in gebruik als pension. Met een niet al te ingrijpende verbouwing is er ruimte te scheppen voor 25 à 30

11. Seinpostduin omstreeks 1960. Het huis links is op dat moment in gebruik bij Vluchtheuvel. *Collectie Haags Gemeentearchief.*

kinderen. De prijs die ervoor moet worden betaald is echter hoog. Voor de aankoop (inclusief overdrachtskosten) is een bedrag van f 60.300 nodig en voor de verbouwing en aanpassing, naar schatting nog eens f 29.200. Om dat bedrag bij elkaar te krijgen moet de vereniging

al het andere onroerend goed te gelde maken: Kanaalweg 5 wordt verkocht voor f 20.000,⁴⁸ Duinweg 1 voor f 41.000⁴⁹ en Parkweg 40, na aftrek van de daarop rustende hypotheek, voor f 22.500.⁵⁰ Het interieur van de nieuwe behuizing aan Seinpostduin wordt in lichte kleuren

gehouden en comfortabel ingericht, zij het zonder luxe. Als op zaterdag 18 februari 1950 de nieuwe Vluchtheuvel geopend wordt, is Roosje Pierson een van de stralende rondleiders.

Gezinsleven, activiteiten, uitstapjes, feesten

Bij het betrekken van het huis op het Seinpostduin bestaat de staf uit de directrice en vier inwonende leidsters. Daarnaast is er nog huishoudelijk personeel.

Het streven van de leiding van het huis blijft, zoals Roosje Pierson bij de oprichting voor ogen stond: een liefdevolle verzorging en opvoeding van kinderen uit Scheveningen die door ziekte, overlijden of om andere redenen de zorg van hun moeder moet missen. De opvang is nog steeds gericht op kinderen van 2 tot 14 jaar, en de uitgesproken bedoeling is steeds zo veel mogelijk 'het gewone gezinsleven' te benaderen.⁵¹ Wel kan, zoals uit een enkele getuigenis blijkt, de sfeer van alle dag – geheel in de geest van de tijd – autoritair zijn.⁵² Maar dat kinderen er ook plezier beleven, kunnen we opmaken uit de hiervoor vermelde getuigenis van Ruud Jansen. Hoogtepunten zijn de steeds terugkerende uitjes en feesten, waarbij de leiding zich inspant om die tot een succes te maken. De 22ste mei, de verjaardag van het huis, is zo'n feest. In 1946 – als Vluchtheuvel dertig jaar bestaat – gaan de kinderen naar Dierenpark Wassenaar en tien jaar later naar Duinrell. Ook de verjaardag van de directrice wordt gevierd. In 1948 wordt er dan een film gedraaid over het leven in Indonesië. Bij een volgende verjaardag wordt de directrice verrast met zelfgemaakte cadeautjes.

Sinterklaas kan steeds uitgebreid gevierd worden. Sponsors, die via de VARA-radio zijn ge-

worven, zorgen voor verrassingen, geschenken, speelgoed en lekkernijen.⁵³ De Dienst Sociale Belangen levert versnaperingen en restaurant Seinpost brengt een aantal keren banket uit eigen oven. Ook van andere zijde, zoals van de Spaanse ambassade, komen verrassingen voor de kinderen. Kerstmis wordt op verschillende manieren gevierd, het ene jaar met een Kerstmaaltijd met de ouders van de kinderen, in andere jaren met een Kerstspel of een Kerstverhaal. Uiteraard gaat dat steeds gepaard met voorlezingen uit de Bijbel en het zingen van liederen.

Van tijd tot tijd gaan de kinderen van Vluchtheuvel er samen op uit. Zo mogen de kinderen van Vluchtheuvel in 1955 de in de haven liggende Engelse mijnnevigers bezichtigen en lopen ze mee in de 10-kilometermars die de Haagse Jeugdactie (HaJa) op Bevrijdingsdag organiseert.⁵⁴ In de zomervakantie gaan alle kinderen de eerste jaren mee naar een kampeerboerderij in Laag-Soeren. Daarna lukt dat niet meer. Het blijft dan beperkt tot een paar weken kamperen, onder andere in Ermelo. Ten slotte maakt later het groeiend aantal kleintjes een einde aan een gezamenlijke vakantieviering. Wel wordt hierna gestimuleerd dat de kinderen op vakantie gaan met familie of hun padvindere- of wandelclub.

Het overlijden van Roosje: einde van een tijdperk

Bij haar zeventigste verjaardag wordt juffrouw Roosje Pierson nog eens in het zonnetje gezet. Samen met juffrouw Sophie en te midden van personeel en kinderen krijgt zij een feestprogramma voorgeschoteld: 'De kinderen van klein tot groot hebben hun beste beentje voorgezet en in zang en spel hun blijdschap geuit.' Het

welslagen van het geheel moet de leidsters, die zich veel moeite hebben gegeven voor het instuderen, veel voldoening hebben geschonken. 'Als herinnering werd Mejuffrouw Pierson een album met foto's van het huis en zijn bewoners aangeboden,' meldt het jaarverslag van Vluchtheuvel.

Als twee jaar later haar hartsvriendin en huisgenote Sophie van der Mersch op 18 maart 1954 overlijdt, besluit Roosje als 72-jarige soldaat bij het Leger des Heils te worden. Zij vult haar laatste jaren met spreekbeurten, getuigenissen en huisbezoek. Zij overlijdt op 14 april 1957. Het markeert de afsluiting van een tijdperk.

Een andere mijlpaal vormt een jaar later, in 1958, de pensionering van de directrice C. van Noppen. Zij kreeg de dagelijkse leiding over Vluchtheuvel in 1945, in een periode waarin 'het werk weer moeizaam moest worden opgebouwd'. Dankzij haar inzet wist zij weer 'de goede naam van Vluchtheuvel te bevestigen', aldus de lovende woorden die de secretaris van het bestuur haar toezwaait. Haar opvolgster wordt per 1 mei van dat jaar mejuffrouw C.G. de Kruyf. Met haar begint een nieuw tijdperk, waarin nieuwe inzichten en nieuwe methoden gelden. Haar credo is door vrijheid te geven verantwoordelijkheidszin aan te kweken bij leidsters en kinderen. Vluchtheuvel blijft daarbij, zoals bij de oprichting de bedoeling was, een 'gezinshuis'. In 1979 zal een journalist opmerken: 'Je zou denken in het huishouden van een ouderwets groot gezin te zijn, maar we zijn in een kinderkuis, waar ieder kind al een geschiedenis achter de rug heeft, die weinig vrolijk is.'⁵⁵

12. De laatste foto van Roosje Pierson, als heilssoldate op 75-jarige leeftijd. *Haags Gemeentearchief.*

Kinderzorg: specialisatie en professionalisering

In de opvang van de kinderen treden veranderingen op. Ten eerste wordt de toelating gecompliceerder. Door de contacten met de stichtingen voor Kinderbescherming en de Gemeentelijke Sociale Dienst komt vanaf de jaren vijftig de selectie en toelating te liggen bij de Gemeentelijke Sociale Dienst. Als intermediair dient daarbij het Haags Bureau van de Stichting Centrale voor Pleeggezinnen.⁵⁶ Samenwerking op lokaal niveau wordt belangrijker. Daarom heeft Vluchtheuvel zich al in 1946 aangesloten bij de Samenwerkende Instellingen voor Kinderbescherming (SIK), waarmee het kinderhuis wordt opgenomen in het grote verband Haagse Kinderbescherming. Op landelijk niveau is trouwens dan al aansluiting gezocht bij de Centraal Bond voor Inwendige Zending en Christelijk Maatschappelijk Werk.

Ook verandert de doelgroep van samenstelling. Van meet af aan stond Vluchtheuvel open voor Scheveningse kinderen van 2 tot 14 jaar, al werd wel een onderscheid gemaakt tussen de kleuters tot zes jaar en jongens en meisjes in de schoolgaande leeftijd. Zoals eerder is vermeld, werd vóór 1940 geëxperimenteerd met een aparte huisvesting voor kleuters en oudere jongens. In 1955 leidt de onderverdeling definitief tot een scheiding van de speel- en woonruimte van beide groepen. Ze eten apart en voor de kinderen is er meer kans op persoonlijke en specifieke aandacht.

De schoolgaande kinderen, die na de oorlog naar de openbare lagere school Het Volle Leven aan het Rijslag gaan, vormen evenwel steeds meer een minderheid. Het accent valt langzamerhand op een toestroom van kleuters.

Bovendien worden er ook steeds meer kinderen van buiten Scheveningen toegelaten. Want in 1955 wordt duidelijk dat er nog maar weinig aanbod van kinderen uit het 'dorp' is. Duidelijk is nu ook de noodzaak van samenwerking met andere Haagse organisaties. Dat geldt eveneens als men te maken krijgt met kinderen boven de 14 jaar. Voor hen wordt in de regel gezocht naar een goed pleeggezin of eventueel naar een andere instelling.

De veranderingen maken het dan ook nodig de statuten van Vluchtheuvel te wijzigen. In 1969 wordt de beperking tot zorg voor Scheveningse kinderen geschrapt. Tegelijk staat er nu expliciet dat kinderen ook worden opgenomen als het tekort aan moederzorg van tijdelijke aard is.

Vluchtheuvel krijgt steeds meer kinderen die wegens verwaarlozing en opvoedingsproblemen een korte tijd het ouderlijk huis moeten verlaten. Dat stelt eisen aan de begeleiding. De kinderen worden niet alleen 'moeilijker', ook heeft de korte verblijfsduur van die kinderen gevolgen voor de groepssfeer. De nieuwelingen hebben nauwelijks tijd om zich aan te passen, terwijl de harmonie tussen de kinderen die langer blijven telkens verstoord raakt. Het is duidelijk dat er een professionele staf met adequate pedagogische kwaliteiten nodig is.

Personeel en huisvesting

Er wordt steeds meer belang gehecht aan een goed opgeleide staf. De leidsters krijgen dan ook de mogelijkheid om in de periode dat ze op Vluchtheuvel zijn de Kinderbeschermingsdiploma's A en B te halen. Het gevolg is soms dat leidsters met die diploma's op zak een

13. Directrice mevr. C.G. de Kruyf met een van haar kinderen. Uit: *Sociaal Den Haag* juli 1979.

14. Kinderen in de Vluchtheuvel met hun muziekinstrumenten. Uit: *Sociaal Den Haag* juli 1979.

betere baan kunnen krijgen en vertrekken.

De professionalisering gaat gepaard met een zakelijker instelling van het personeel. De tijd van de inwonende, dag en nacht klaar staande verzorgster is voorbij. Geleidelijk geven stafleden er de voorkeur aan buiten Vluchtheuvel te wonen. Het betekent dat er extra maatregelen moeten komen om de aanwezigheid van stafleden in de avond- en nachtelijke uren te waarborgen.

Nieuwe roosterproblemen ontstaan als in 1961 de vijfdaagse werkweek zijn intrede doet. Bovendien moeten de werkdagen dan teruggebracht worden van 10½ naar 9 uur. De personeelskosten stijgen navenant.

Terwijl ze in de jaren 1944-1946 nog een relatief gering deel van de uitgaven besloegen (20%), lopen ze, inclusief de sociale lasten en de pensioenkosten, op tot ruim 60% in 1967. De kosten

15. De huiskamer van de Vluchtheuvel. Uit: *Sociaal Den Haag* juli 1979.

stijgen nog verder als in 1968 de invoering van de 45-urige werkweek een uitbreiding van het aantal leidsters tot acht à negen noodzakelijk maakt. Men kan dit verwachten, want voor het niet-pedagogisch personeel is de werkweek al eerder op 45 uur gebracht.

Ook de kosten voor huisvesting blijken hoger dan voorzien. In de loop der jaren blijkt het huis aan het Seinpostduin toch zijn bezwaren te hebben. Het onderhoud van het buitenschilderwerk

blijkt – vanwege de ligging aan zee – intensief en kostbaar. Bovendien vragen de veranderingen in opvang en personeel om steeds weer nieuwe aanpassingen van het interieur. Al gauw wordt aan nieuwbouw gedacht: in 1956 zijn daarover besprekingen gaande, maar vanwege het ontbreken van fondsen moeten de plannen het jaar daarop worden afgeblazen.

Aan een aanpassing van de kleuterafdeling valt, gezien de groei van het aantal kleuters,

echter niet te ontkomen. Ook de keuken moet gemoderniseerd worden en anders ingedeeld, evenals de ingangspartij. Dat geldt uiteraard ook voor de voormalige woonruimte van de nu elders wonende directrice en leidsters. Door het nemen van een hypotheek van f 16.000 komen de nodige gelden beschikbaar. Toch is dat lang niet voldoende. Met regelmaat moet Vluchtheuvel op zoek naar geldinjecties om het huis in een redelijke staat van onderhoud te houden. Gelukkig zijn die een aantal malen te vinden bij het Papefonds, het Den Beer Poortugaelfonds en de Gemeentelijke Sociale Dienst.

Even gloort weer hoop op een nieuw gebouw, als in 1970 plannen gemaakt worden om het stuk van het Schevenings Kanaal tussen Badhuiskade en het Balkengat te dempen. Ook de houthandel langs de Haringkade moet dan verdwijnen. Bestuur en directie nemen wel deel aan gesprekken over de herinrichting van de vrijkomende terreinen, maar ten slotte blijkt deze mogelijkheid toch een 'dooie mus'. Men blijft noodgedwongen in het huis aan het Seinpostduin, waar het onderhoud een terugkerend blok aan het been blijft. Als dit huis in 2003 eindelijk verlaten wordt, is het gebouw volledig afgeleefd en uitgewoond. Toch wordt het niet afgebroken maar fraai gerenoveerd en te koop gezet als woonhuis.

Van Vluchtheuvel naar Kompas

Gebrek aan geld loopt als een rode draad door de geschiedenis van Vluchtheuvel. Het kindertehuis kan dan ook nauwelijks zonder giften. Deze vullen gaten en worden direct op de exploitatie geboekt en uitgegeven. Dat gebeurt niet alleen met min of meer reguliere ontvangs-

ten uit collectes, maar bijvoorbeeld ook met een legaat van f 1000 dat het huis in 1957 uit de nalatenschap van juffrouw Roosje ontvangt. De straatcollectes worden zorgvuldig georganiseerd, een taak die in de jaren 1958-1967 wordt verzorgd door het bestuurslid Joanneke Oorthuys-de Mol van Otterloo, de vrouw van de vaste huisarts M.A. Oorthuys. In de loop van de jaren krijgen de collectes een vaste plaats in de begroting. Extra welkom zijn natuurlijk weer incidentele en onvoorziene giften, zoals de f 1000 die de Stichting Madurodam geeft ter gelegenheid van de geboorte van prins Willem-Alexander. Met geld van het Comité Kinderpostzegels kan speelgoed worden gekocht en met al even veel dankbaarheid worden de legio giften in natura aanvaard, onder andere van de Rotary Club Scheveningen, de Soroptimistenclub en de NV Sleephelling Mij Scheveningen.

Giften zijn vanzelfsprekend een wankel basis wanneer men het hoofd moet bieden aan sterk stijgende kosten voor personeel en modernisering. Die kostenstijging doet zich niet alleen voor in de jeugdhulpverlening en is na 1945 mede het gevolg van specialisering, schaalvergroting en een explosief toenemende hulpvraag. Het is een ontwikkeling die de overheid niet ongemerkt kan laten voortgaan. Alleen al in Den Haag en omgeving zijn er naast Vluchtheuvel nog achttien kindertehuizen werkzaam, en alle zijn ze voor plaatsing van pupillen afhankelijk van de selectiecommissies die voor het Bureau Jeugdzorg de plaatsing voorbereiden.⁵⁷ Om de groei van de gezondheidszorg en de daarmee gepaard gaande kosten enigszins in toom te houden wordt de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) in het leven geroepen.

De wet wordt per 1 januari 1972 ingevoerd en brengt voor alle betrokken instellingen een radicale verandering van hun financiële situatie teweeg. Voortaan zijn zij volledig afhankelijk van contracten tussen hen en een 'zorgkantoor'. Voor de Vereniging Vluchtheuvel wordt dit op den duur de belangrijkste reden tot opheffing. Die vindt plaats in 1988. Het Kinderhuis wordt samengevoegd met de Boddaert-tehuizen en exclusief ingericht voor de opvang van kinderen van 2 tot 6 jaar. Vluchtheuvel moet in deze nieuwe constellatie 'residentiële hulpverlening' bieden – zoals het huis altijd heeft gedaan – terwijl de kinderen voor 'dagbehandeling' bij Boddaert terecht kunnen.⁵⁸

Geleidelijk rolt de bal verder: vanaf 2000 vallen alle vroegere kindertehuizen in de regio Den Haag onder de Stichting Jeugdhulpverlening Haaglanden. Daadwerkelijke hulpverlening wordt afhankelijk van een 'indicatiestelling', een procedure waarvoor een groot aantal factoren, zoals bepaalde ontwikkelingsachterstanden, zeer nauwkeurig worden omschreven en vastgelegd.

Op maandag 13 oktober 2003 is het zover dat de kinderen en medewerkers van Vluchtheuvel het vertrouwde gebouw aan het Seinpostduin moeten verlaten voor een nieuwe 'voorziening' aan de Duivelandsestraat 2. Daar zit ook het medisch kleuterdagbedrijf De Duinvoet. Het betekent dat de 'residentiële' en 'dagbehandeling' nog sterker zijn samengevoegd in een nieuw verband.

Voorafgaand aan de verhuizing wordt nog een reünie georganiseerd voor oud-bewoners en (oud-)medewerkers, waarbij oude afbeeldingen en archiefmateriaal worden tentoongesteld.

De officiële opening van het huis aan de Duivelandsestraat heeft letterlijk een stormachtig karakter, want ze vindt plaats tijdens een storm met windkracht 9. Dan wordt ook de nieuwe naam bekendgemaakt: Het Kompas. De oude Vluchtheuvel is daarmee opgegaan in de organisatie voor jeugdhulpverlening Stichting Jeugdformaat, die zestig vestigingen telt en circa 650 hulpverleners en enkele tientallen stagiairs. De leiding berust in handen van veertig leidinggevend die worden aangestuurd door vijf managers, die samen met de raad van bestuur het managementteam vormen. Daarnaast werken op het centraal kantoor in Rijswijk zo'n honderd medewerkers ter ondersteuning van het primaire proces. Met elkaar verzorgen zij nu de begeleiding van meer dan 25.600 cliënten en zeshonderd pleeggezinnen per jaar.⁵⁹

Nabeschoouwing

Van het kinderkuis dat in 1916 aan de Duinweg werd geopend is nu niets tastbaars meer over. Alleen de herinneringen aan het levenswerk van 'juffrouw Roosje' leven nog voort. Ze leveren het besef dat particulieren als Roosje Pierson met veel opofferingen en een groot doorzettingsvermogen de grondslag hebben gelegd voor de hoge kwaliteit die de gezondheidszorg in ons land kenmerkt.

Noten

1. *De Scheveningsche Kerkbode* 17 mei 1916, p. 2.
2. Voor een korte versie van dit artikel, met evenwel meer nadruk op de persoon en de familie van 'Juffrouw Roosje', zie: Anneke Landheer-Roelants, 'Juffrouw Roosje, de engel van Scheveningen', in: Arie van Dongen Azn e.a. (red.), *Door Scheveningen verbonden*. Historische en Genealogische Reeks Scheveningen 2 (Scheveningen, 2008), p. 31-41. Deze publicatie is samengesteld t.g.v. de 90ste verjaardag van Nel Noordervliet-Jol.
3. Zie Genealogie Pierson in *Nederland's Patriciaat* 50 (1974), p. 353.
4. Kadaster 's-Gravenhage, Overgeschreven delen 979, nr. 17, 17 oktober 1896.
5. Op Parkweg 1, Villa Carolina, wonen van 1889 tot 1895 Piersons oom en tante, de kunstschilder Herman Frederik Carel en Carolina ten Kate-Pierson. In Villa Casanetta, Van Stolkweg 21, wonen oom en tante Adriaan en Marguerite Elisabeth Gildemeester-de Clercq en op Kanaalweg 63 Piersons neef, Telegraafredacteur mr. Hendrik Jacob Coenen. Even later, op 7 december 1897, vestigt Piersons moeder, Paulina Hermina Elisabeth Gildemeester, zich in het huis Duinweg 3.
6. Voor de indeling van Villa Margaretha zie Haags Gemeentearchief (HGA), Notarieel na 1842, inv.nr. 39.43, protocol J.D. Dietz, nr. 6876.
7. Anneke Landheer-Roelants, *Romantisch Buiten Wonen in de Stad, 125 Jaar Van Stolkpark* (Utrecht, 1999).
8. J.G.A. Nanning-den Dooren de Jong, 'Rosine Johanna Maria Pierson †, "De Engel van Scheveningen"', in *Het Vaderland* 11 mei 1957. Van deze necrologie is dankbaar en veelvuldig gebruik gemaakt.
9. R. Pierson, *25 jaar Vluchtheuvel 1916-1941* [Den Haag, 1941].
10. HGA Bibliotheek, *Mededelingen Nederlandsche Kinderbond* 1891-1946.
11. *Ibidem*.
12. Nanning-den Dooren de Jong, 'Rosine Johanna Maria Pierson †, "De Engel van Scheveningen"' (noot 8), en *De Scheveningsche Kerkbode* 17 mei 1957.
13. A. van Dongen Azn., *Verloren gegane schepen en gebleven vissers Scheveningen 1914-1920* (Scheveningen, 1992), p. 22.
14. R. Pierson, *25 jaar Vluchtheuvel*.
15. *Ibidem*, p. [3].
16. *De Scheveningsche Kerkbode* 20 mei 1916, p. 2.
17. R. Pierson, *25 Jaar Vluchtheuvel*.
18. Mevrouw Constantia Abrahamina van der Mersch-de Neufville en Janny Antonetta van der Mersch, De ZakBijbelBond houdt op 22 november 1918 haar vierde vergadering op het adres Duinweg 1 (*De Scheveningsche Kerkbode* 22 november 1918).
19. Veel is te danken aan de goede samenwerking met de huisarts dr. C. Oorthuys, de predikanten Oosten en Wartena. Oorthuys is de vaste huisarts van het kinderkuis en zal na 1945 als zodanig worden opgevolgd door zijn zoon M.A. Oorthuys. Op diens advies zullen de pillen worden opgenomen in het Nutziekenfonds.
20. Onmisbaar zijn bij het plaatsen van kinderen de contacten met de bovengenoemde huisarts en predikanten en met de reder Maarten Varkevisser, regent van het Scheveningse Weeshuis.
21. *De Scheveningsche Kerkbode* 31 mei en 7 juni 1918.
22. In januari 1916 heeft de Vereeniging het verzoek ondersteund met de adhesiebetuiging van een groot aantal Haagse medici. *Handelingen Gemeenteraad* 1915, p. 823, bijlage 1166; *ibidem*, 17 januari 1916 en 9 mei 1921.
23. *De Scheveningsche Kerkbode* 1 november 1918.
24. *Gemeenteverslag Den Haag* 1926, p. 1006.
25. *Handelingen Gemeenteraad* 14 juni 1916; bijlage nr. 681; *Ibidem* 1917 p. 705; bijlage 955.
26. Zie een verzoek om wiegen in *De Scheveningsche Kerkbode* van 2 september 1932 en om luiers in *Het Vaderland* 2 en 3 april 1941.
27. *Het Vaderland* 27 oktober 1937.

28. Oproep voor collectanten voor collecte op 30 en 31 augustus 1939 in *Het Vaderland* 23 augustus 1939.
29. *De Scheveningsche Kerkbode* 20 oktober 1939.
30. De aankoop vindt plaats op 2 oktober 1930 (Kadaster, Overgeschreven delen 2245, nr. 92, 2 oktober 1930, notaris J.J.M. Braun).
31. Kadaster, Overgeschreven delen 2577, nr. 11, 4 januari 1938, notaris J.J.M. Braun.
32. *Het Vaderland*, 17 november 1938.
33. Kadaster, Overgeschreven delen 2602, nr. 65, 19 oktober 1938, notaris J.J.M. Braun.
34. R. Pierson, *25 Jaar Vluchtheuvel*.
35. Danny Verbaan, *Verlaten vesting. De evacuatie van Scheveningen in 1942/43*. Historische Reeks Museum Scheveningen 11 (Rijswijk, 2003), p. 76.
36. HGA, Bibliotheek, *Jaarverslag Vereeniging Vluchtheuvel te Scheveningen* 1943-1971.
37. *Het Vaderland* 30 juni 1943, Avondblad, p. 2.
38. De presidente, mevr. J.G. Nanning-den Dooren de Jong, en de secretaresse, mej. Th.W.G. Molengraaf, vinden in 1943 onderdak in Beekbergen, maar haken vrij snel wegens ziekte af. De latere presidente, mevr. mr. W.P. van Lindonk-Honig, vertrekt naar Apeldoorn, penningmeesteres mevr. H. Oorthuys-de Bie naar Oosterbeek. De laatste treedt datzelfde jaar af wegens huiselijke omstandigheden en overlijdt onverwacht in 1944. Het bestuur bestaat uiteindelijk alleen uit mevr. mr. W.P. van Lindonk, mej. mr. J.C. de Niet en mr. E.J. Hoogenraad.
39. Danny Verbaan, *Verlaten Vesting*, p. 78-79.
40. Danny Verbaan, *Verlaten Vesting*, p. 77.
41. <http://www.vandiedingen.net/voordatikhetvergeet>, geraadpleegd 5 april 2010. Ruud Jansen meldt ook dat drie verzorgsters uit de oorlogstijd in 1991 via het KRO-radioprogramma Opsporing Verzocht een reünie organiseerden.
42. HGA, *Jaarverslag Vereeniging Vluchtheuvel* 1943-1971.
43. Danny Verbaan, *Verlaten Vesting*, p. 80.
44. Zij overleed in 1952.
45. Anselm J. van der Peet, ' "Een buitenpost van de marine". De maritiem-historische instantie van de Marinestaf 1946-2007', in *Liber Amicorum Anneke Landheer-Roelants* (Scheveningen, 2006), p. 129-137.
46. HGA, Archief Armenraad, na 1946 Sociale Raad, 1942-1972, inv.nr. 469.
47. *Vluchtheuvel veertig jaar 1916-1956* (Den Haag, 1956), p. 4.
48. Kadaster, Overgeschreven delen 2976, nr. 4, 1 september 1949, notaris N.M. Schuld. Kopers zijn de makelaar Cornelis Johannes Gout, Maria Alida Brandt en haar echtgenoot Johannes van Bezeij.
49. HGA, Kadastrale leggers Sectie AG 1907-1970, nr. 2268, en Financieel jaarverslag 1949. Koper is ds. Leendert Goris Bruijn, Nederlands-hervormd predikant te Aa, gemeente Loenersloot, daarna te Scheveningen.
50. Kadaster, Overgeschreven delen 2959, nr. 64, 29 april 1949, notaris Evert Bruins. Dit laatste perceel wordt op 29 april 1949 voor f 22.000 gekocht door het Eerste Vrijzinnig-Christelijk Lyceum, dat nu eindelijk kan uitbreiden
51. *Vluchtheuvel veertig jaar 1916-1956* (Den Haag, 1956), p. 4.
52. www.scheveningen-nu.nl/kindertehuis, geraadpleegd op 4 november 2007.
53. Sponsors zijn o.a. de personeelsverenigingen van het Bedrijfschap voor Oliën en Vetten, de Zuid-Hollandsche Bierbrouwerij, de Jeugdgroep Jonge Strijd uit Stolwijk, de Utrechtse Confectiefabriek Rocabe en de Stichting Aramco.
54. Het bezoek aan de mijnnevgers is geregeld door de secretaris van de Sociale Raad, jhr. mr. G.Th. Gevers Deynoot. Hoewel de kinderen 'al spontaan mondeling' bedankt hebben, schrijft directrice Van Noppen op 5 augustus 1955 nog een bedankbriefje (HGA, Archief Armenraad, na 1946 Sociale Raad, 1942-1972, inv.nr. 469).
55. 'Vluchtheuvel', in: *Sociaal Den Haag* (22), 23 juli 1979, p. 8-9.
56. HGA, Archief Armenraad, na 1946 Sociale Raad, 1942-1972, inv.nr. 469.

-
57. In Den Haag: Groenestein (aan de Loosduinseweg), Nassau Dillenburgstraat 45, Carolina, Antonius, Claire Fontaine, Huize Angela, Huize Christina, Observatiehuis Lijsterbesstraat, Renswoudehuis, Louisa State, Burgerweeshuis, Kindervreugd (Hoefkade 1440-1444); op Scheveningen Vluchtheuvel, Don Bosco, Haagsche Hervormde Kindertehuizen, Stella Maris, SKK (Stichting Katholieke Kindertehuizen, Frankenslag), in Loosduinen Emiliehoeve; in Voorburg Vliet en Burgh; zie <http://groups.msn.com/oudkinderhuiskinderen/personenzoeken> 22 januari 2008.
  58. Centrum Jeugdhulpverlening Haaglanden, Meerjarenbeleidsplan CJH, Deel 1: beleidsmatige onderbouwing 1998-2001.
  59. <http://www.jeugdformaat.nl>, 2008.